

*Research*

## **ПИСАТЕЛИТЕ НА БЕЛОГРАДЧИК: ИГНАТ П. ДАСКАЛОВ**

**Б. В. ТОШЕВ**

---

**Abstract.** A small-scale research identifies Ignat Daskalov as one of the writers of Belogradchik. Only one short story is published by him. The title is “In Peace of the Dead”. The dramatic plot unfolds in Belogradchik. The story is published in the magazine “Illustration Light” in 1919.

*Keywords:* Belogradchik, writers, Daskalov, short story

---

Името Игнат П. Даскалов не се появява в нито един литературен справочник. Няма го и в третомника „Речник на българската литература“ (Цанев, 1976). Има, обаче, един кратък разказ, озаглавен „В покоя на мъртвите“, който е публикуван през 1919 г. в списанието на Юрдан Михайлов „Илюстрация Светлина“ (Даскалов, 1919). Сюжетът на този разказ се развива в Белоградчик. Със сигурност знам, че авторът на това драматично литературно произведение, което по-долу е възпроизведено в неговата цялост, е от Белоградчик.

Голямата стара къща на Даскалови, която вече не съществува и на нейно място са построени две нови къщи, бе на ул. Цар Петър“ № 1 (сега

ул. „Полковник Кантили“ №№ 5-7). Когато бях дете, никой от голямата фамилия Даскалови вече не живееше там – на горния етаж на къщата живееха наематели. Но знаех, че в тази къща са писани книги. Там намерих купчини книги и между тях и една книга на един от зетовите на Даскалови – Никола Пекачев (1942).

Списанието „Илюстрация Светлина“ е прочуто българско обществено-политическо и научно-популярно списание, което има дълъг живот (издава се без прекъсване от 1891 г. до 1934 г.). Неговият стопанин-редактор е Юрдан Михайлов (1860-1943).



Юрдан Михайлов



### **В покоя на мъртвите**

Беше на мръкване, когато той се връщаше заедно с другарите си от разходка. През всичкото време той само мълчеше, а и нито чуваше, нито разбираше от това що другарите му си приказваха. Той бе така разсеян, в главата му се мешеха цял рояк от радостни и мначни мисли, но всякога техен обект бе тя.

Бяха вече пред къщата на К. и там трябваше да се разделят. Той тръгна за дома си, но се спря; почака да отминат другарите му, а после се върна и наново се отправи към „Мислен камък“. В ушите му нещо страшно бучеше и той не чу поздравите на много познати, затова на другия ден трябваше надълго да обяснява. Неусетно той измина пътя до „Мислен камък“, отмина го и се намери на същия оня камък, за който и друг път бе писал. Небето от начало бе облачно, а после се изясни и пред него нейде в далечината ясно се очертаваше величествения Балкан, покрит с бяла, сякаш мраморна пелена. Пред него зееше пропаст, а по-нататък се издигаха черни скали, които настъпилата нощ бе направила мрачни, но тайнствени и страшни. Той се вгледа в тях и завиди на тия гиганти, които така спокойно гледаха на мизерния човешки живот. Искаше му се да понесе над тях, да се сблъска, да се слее с тях и твърд като камък гордо да понася ударите на мизерията в тоя скотски живот.

## Въ покоятъ на мъртвитѣ.

Бѣше на мръкване, когато той се връщаше заедно съ другаритѣ си отъ разходка. Прѣзъ всичкото врѣме той само мълчеше, а и нито чуваше нито разбираше отъ това що другаритѣ му си приказваха. Той бѣ така разсѣянъ, въ главата му се мѣшеха цѣлъ роякъ отъ радостни и мрачни мисли, но всѣкога тѣхенъ обектъ бѣше тя.

Бѣха вече прѣдъ кжщата на К. и тамъ трѣбваше да се раздѣлятъ. Той трѣгна за дома си, но се спрѣ; почака да си отминатъ другаритѣ му, а послѣ се върна и наново се отправи къмъ „Мисленъ камъкъ“. Въ ушитѣ му нѣщо страшно бучеше и той не чу поздравитѣ на много познати, затова другиятъ день трѣбваше на дълго да се обяснава. Неусѣтно той измина пжтя до „Мисленъ камакъ“, отмина го и се намѣри на сжщия оня камъкъ, за който и другъ пжтъ бѣ писалъ. Небето отъ начало бѣ облачно, а послѣ се изясни и прѣдъ него нейдѣ въ далечината, ясно се очертаваше величавиятъ балканъ, покритъ съ бѣла, сѣкашъ мряморна пелена. Прѣдъ него зѣеше пропасть, а по нататъкъ се издигаха черни скали, които настжпилата нощъ бѣ направила мрачни, но тайнствени и страшни. Той се вгледа въ тѣхъ и завиди на тия гиганти, които така спокойно гледаха надъ мизерния човѣшки животъ. Искаше му се да се понесе надъ тѣхъ, да се сблъска, да се слѣе съ тѣхъ и твърдѣ като камъкъ, гордо да понася ударитѣ на мизерията въ тоя скотски

Погледът му отново се спря там в балкана и там той виждаше нейния образ ... Да, там той виждаше своята Коля, за туй тѣй мил му бе балканът. Да можеше ... да можеше да не вижда балкана, той би се махнал от тука. Така всичко тук му омръзна, всичко му тежи, всичко

само трови живота му. Да, той чувстваше нуждата, че трябва да се махне, защото струваше му се, че на всички бе дотегнал и всички му дотегнаха, иначе, той млад ще се сплуге, защото не му останаха сили да понася всичко. Дробовете му ще се скапят и той ще стане жертва на чуждо невежество. В главата му сякаш гъмжеше нещо и ето че започна да се върти безумната мисъл или да се махне или да се убие. В ушите му още бучаха мръсните ругатни и клетви на майка му. Така изморен, измъчен, той всичко под ред си припомни от оная хубава последна вечер: - Тя бе застанала до вратичката, облегла бе главата си на неговото рамо, двете ѝ ръце държаха неговата една, а другата му бе се обвила о девствената ѝ снага. При нея той бе тъй щастлив ... Те си говореха надълго за тяхната обич, за бъдещето, за деспотизма на неговата майка и брат и за тъй страшното настояще. Слабият ветрец подухваше сухите листа и произведеният шум за миг ги изплашваше, но после пак нежно се прегръщаха и устните му се впиваха в хубавите ѝ очи. Ето че устните ѝ намират неговите, страстно се прилепват едни о други и замират ...Каква топлина, какво блаженство ... Цели два часа стояха така нежно прегърнати, плуващи в бурните води на неизмеримо щастие и любовният шепот се губеше в шумоленето на сухите листа.

В горния край на селото се чу кучешки лай, после лавнаха сума селски кучета и се нададе писък. Навярно се бе случило нещо. Вратите на стаята ѝ изтропаха от вътре и техните я повикаха. Те трябваше да се разделят. А това беше така трудно ... Още една дълга страстна целувка и той се намери сам на улицата. Постоя малко, после мина край черковната ограда и се отправи за квартирата си. Там намери другаря си да изпразва седма или осма чашка конячец и при това в най-добро настроение самодоволно се смееше и говореше. Какъв весел човек, каква добра душа бе другарят му. Така безгрижен, него като че не вълнуваха

никакви младенчески чувства, като че ли смисълът на живота за него беше само това да се понасърбва и да бъде всякога само весел ...

Те си легнаха и сутринта по раннина тръгнаха и двамата с колела.

Той също си припомни за силната преумора, за всичката гюрултия вкъщи. В ушите му още звучат думите що майка му бе изрекла по адрес на оная, която той тъй много обича. Защо те го карат да направи това, което той никога няма да направи? Да я намрази ...! Коя, неговата Коля ли, която той тъй много обича? Не, това никога, никога няма да направи.



Панорама от Мислен камък: картина от Атанас Михов (1879-1975)<sup>1)</sup>

Над „Планиница“ блесна грамадно светло око и лъчите на току що показалата се луна далече се плъзнаха по бялата ризница на балкана. Като далечно ехо долиташе зловещия глас на бухал, кацнал навярно на най-далечните скали. От към „Мислен камък“ се чу песен и глъч, а после демонския глас на Ваньо даскала разцепи въздуха и в канарите ехото още по-демонски се изсмя. За миг той трепна, после лекичко пропълзя из пътя и се прехвърли в боровата култура. Почака да си отминат, но те спряха точно под него и той трябваше безшумно и бързо да се отдалечи. Не искаше да ги слуша какво си говорят. Полегна под едно борово дръвче и пак се замисли. Пред него бе друга перспектива. Той си припомни детинството, за безгрижието, за детските радости, за веселите игри, за добрите си другарчета, но всичко това отдавна беше отлетяло. Припомни си нещо и за баща си, който четвърта година как лежи в гроба. Колко много го обичаше баща му. Ако той беше жив, може би нямаше да позволи така да се гаврят с него. Баща му вярваше в неговите идеи и всякога бе сигурен, че той не е способен да върши неразумни неща. Та неразумно ли е това, че той обича? Защо му сочат богатствата и защо му са, когато той обича само нея, когато единствена само тя може да го направи щастлив? Да беше жив баща му, той би се разплакал пред краката му и би му разказал всичко.

Без да иска, неволно, прескочи оградата и бързо закрочи. Измина стрелбището, а когато навлезе в горичката почти тичаше. Още малко и той се намери пред кладенаца над „Калафат“ махала, тук за миг се спря, а после хвана пътеката из разсадената с акациеве деъвчета градина на Стеф. Т. и пак бързо закрочи. Прозоржите на близките къщи още светеха. Наблизо изджавка кученце и той ускори още повече крачките си, но изведнъж спря задъхан. Беше вече на пътя. Една мисъл бързо премина през главата му и той цял потрепера. Беше пред полянката, където преди години се беше самоубил Филипков. Последният е един от

виновниците за бързото опропоставяне на баща му. Та тъкмо пред тая полянка, дето Филипов взе последното си решение да прескочи оградата на бледната и увехнала за него градина на живота, където той се намери в хладните обятия на смъртта, за да се пресели завинаги във вечността, где лакомство и ежби човешки не съществуват; - пред нея полянка се бе той спрял и замислил. Това трая, обаче, само за момент, после пак закрачи, но вече бавно, бавно и някак плахо. Не мина много и той бе спрял пред бодлива телена ограда. Прескочи я и се намери в гробищата. Луната току що се скри зад малко облаче и за миг помрачи лицата на мраморните паметници и каменни кръстове, и те сякаш се извърнаха да не гледат тоя изплашен нощен посетител в покоя на мъртвите.



Фиг. 4

План на крепостта в турско време (около 1865 г.)



## Калафат махала в стара карта на Белоградчик (Ванков, 1946)

Със шапка в ръка, с разчорлени и настръхнали коси, блед и изплашен, той почти не дишаше, пристъпи няколко крачки и пак се спря. Пред него при кръста на един пресен гроб нещо светеше и той още повече се изплаши. Луната наново блесна и страшната тая светлинка, що го плашеше изчезна, за да види при кръста да лежи изхвърлен череп. Той трепна. Това му напомни за нищожеството на човека. И наистина що е човек и дали той живее или само съществува? Раждаш се, живееш от начало весел и безгрижен детски живот, но ето, че мизерията отведнъж те разтърсва. Ти още малък ставаш юноша, ставаш мъж, за да се бориш и се бориш. Блъскаш още детското си чело о студената и неприветлива стена на живота, а после животът те грабва, тика те в калта на невежеството, но ти, ти се бориш, мъчиш се, долавяш последна сламка, изплуваш калта на невежеството, за да изпаднеш в прегръдките на още по-тежка мизерия. Ти работиш денонощно. Радваш се понякога, че си победител, че надвиваш мизерията, но тя оставя своя отпечатък; - охтиката нежно те целува, за да изсмуче от теб и последна жизненост и последна капка от живота. И ето че си вече двадесет годишен юноша, когато животът те е убил, съсипал, окастрил.

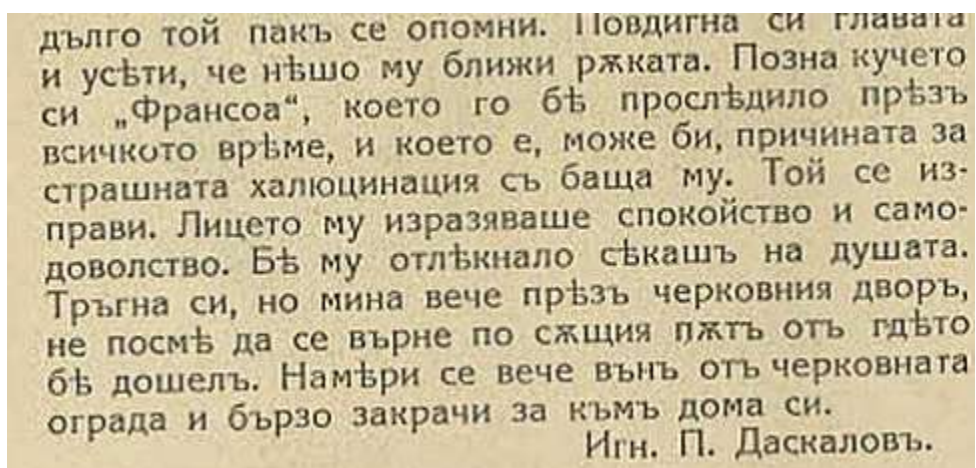
Тогава, когато ти се готвиш да се прехвърлиш в другата половина на живота, да заживееш малко по-друго, когато в теб заговориха и други висши чувства, чувствата на любовта, когато мислиш, че е ударил първия час на настъпило щастие, когато ти си вече в разхубавената градина на живота и се готвиш да късаш цветя, - тогава охтиката е успяла да обходи и последната ти гръдна килийка. Дробовете ти са вече разкапани. Ти усещаш това. Чувстваш, че вместо блажен час, настъпва часа на смъртта. Силната кашлица те измъчва. Гърдите болят, силно болят! И тия дни на мъчения теб се виждат дълги: преставаш да мислиш

за блажени часове и неспокойно чакаш часа на по-скорошна ликвидация с тоя грешен свят. Ти изнемогваш от чакане, а смъртта още не идва. Най-после ти свършваш. Ще те донесат тук. Зарад теб ще изхвърлят още някой череп от горе на тая хубава земя. А теб ще заровят, ти ще гниеш ... Ще минат години, десетки години и ще бъдеш забравен от всички и може би и ти ще излежеш пак мад грешната земя, но вече само череп ...

Всички тия мисли бързо летяха през главата му и тоя череп му се видя тъй страшен. Той си припомни войната, там бе виждал хиляди мъртви, но те не го плашеха, там той гледà много черепи и бе равнодушен, а сега тук само един череп го караше цял да трепере.

Студен ветрец полъхна бледното му чело и той се поопомни, после леко на пръсти прескочи няколко гроба, измина край няколко от мраморните паметници и гробници, отиде към края на гробищата до черковната гора и спря пред един полуизгнил дъсчен кръст. Луната се бе издигнала високо над гората и той ясно прочете името на баща си. От начало тръпки го побиха, после две едри сълзи се търкулнаха по бузите му и без да иска се разхълца. Готвеше се да коленичи пред гроба, но изведнъж се сепна и цял изтръпна. Беше притъмняло, защото луната се бе скрила зад грамаден мрачен облак. Той видя на гроба нещо черно да шава, стори му се, че гробът се раздвижи, разтвори и един човек, цял облечен в черно, се изпречи пред него. Обхвана го ужас и в лицето на тоя черен човек той позна баща си, нададе писък и се сгромоляса примрял над студения обрасъл в трева гроб. Челото му бе опряно о овлажнялата от нощната роса трева и не след дълго той пак се опомни. Повдигна си главата и усети, че нещо му ближе ръката. Позна кучето си „Франсоа“, което ге бе следвало през всичкото време и което е, може би, причината за страшната халюцинация с баща му. Той се изправи. Лицето му изразяваше спокойство и самодоволство. Бе му олекнало сякаш на душата. Тръгна си, но мина вече през черковния двор, не посмя да се

върне по същия път от гдето бе дошъл. Намери се вече въвн от черковната ограда и бързо закрачи към дома си.



дълго той пакъ се опомни. Повдигна си главата и усѣти, че нѣшо му ближи ржката. Позна кучето си „Франсоа“, което го бѣ прослѣдило прѣзъ всичкото врѣме, и което е, може би, причината за страшната халюцинация съ баща му. Той се изправи. Лицето му изразяваше спокойство и само-доволство. Бѣ му отлѣкнало сѣкашъ на душата. Тръгна си, но мина вече прѣзъ черковния дворъ, не посмѣ да се върне по сжщия пжтъ отъ гдѣто бѣ дошелъ. Намѣри се вече въвнъ отъ черковната ограда и бързо закрачи за къмъ дома си.  
Игн. П. Даскаловъ.



Мелодрамата в това поветвование бие на очи, но трябва да се признае, че Игнат Даскалов владее похватите на литературния текст. Може би този разказ не е неговото единствено произведение. Остава да се провери това и да се намерят подробности за литературното битие на Даскалов и неговата по-нататъшна житейска съдба.

#### БЕЛЕЖКИ

1. От рецензия на Ари Калъчев във в-к „Литературен час“, 18 декември 1935 г.

#### ЛИТЕРАТУРА

Ванков, С. (1946). Белоградчишката крепост (военно-исторически очерк). *Военноисторически сборник*, 19(59), 83-104.

Даскалов, И.П. (1919). В покоя на мъртвите. *Илюстрация Светлина*, 27(11-12), 13-15.

Пекачев, Н. (1942). *Ръководство за консервиране на плодове, зеленчуци и риба*. София: Военноиздателски фонд.

Цанев, Г. (гл. ред.) (1976). *Речник на българската литература; т. 1-3*.  
София: Изд. на БАН.

✉ Professor B. V. Toshev  
University of Sofia  
1 James Bourcher Blvd.  
1164 Sofia, BULGARIA  
E-Mail: [toshev@chem.uni-sofia.bg](mailto:toshev@chem.uni-sofia.bg)

